

Βιβλιοπαρουσιάσεις

Γιώργος Καραμπελιάς (επιμέλεια)
Οικολογικοποίηση της Σκέψης
Κοιμούνα
Αθήνα, 1990, σελ. 155

Το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει οκτώ άρθρα, τα οποία έχουν γραφτεί σχετικά πρόσφατα (1989) από ανθρώπους, οι οποίοι με τον ένα ή τον άλλο τρόπο έχουν εμπλακεί στην υπόθεση της Οικολογίας και του οικολογικού κινήματος. Τα τέσσερα από αυτά έχουν γραφτεί από ξένους διανοητές όπως: ο Έντγκαρ Μορέν, ο Ρενέ Πασσέ, ο Ζακ Ρομπέν και ο Ιγνάσι Σαχς, ενώ τα υπόλοιπα από έλληνες όπως: ο Μιχάλης Μοδινός, ο Γιώργος Καραμπελιάς, ο Λεωνίδας Λουλούδης και ο Κώστας Κορφιάτης.

Ο τίτλος «Η οικολογικοποίηση της σκέψης», που είναι δανεισμένος από τον τίτλο του άρθρου του Ε. Μορέν, αποδίδει ικανοποιητικά τη σκοπιά και την πρόθεση των κειμένων που συμπεριλαμβάνονται στην ενδιαφέρουσα αυτή έκδοση. Τα

μισά από τα άρθρα διαπραγματεύονται μείζονα ζητήματα της οικολογίας, όπως είναι: *τα χαρακτηριστικά της οικολογικής συνείδησης, ο επαναπροσδιορισμός της ενότητας ανθρώπου-φύσης, ο ρόλος της τεχνολογίας στη διατήρηση των φυσικών ισορροπιών του πλανήτη και τέλος τα όρια της επιστήμης της οικολογίας σαν σύγχρονης απάντησης στα πολλαπλά προβλήματα της ανθρωπότητας*. Τα υπόλοιπα τέσσερα άρθρα διαπραγματεύονται τις πολλαπλές όψεις της κρίσης του καπιταλιστικού μοντέλου ανάπτυξης τόσο στην ανεπτυγμένη Δύση όσο και στον Τρίτο κόσμο σε σχέση με τις αλλοιώσεις που επέφερε στο φυσικό περιβάλλον.

Μέσα από αυτή τη διαπραγμάτευση αναδεικνύονται τα χαρακτηριστικά μιας οικονομικής ανάπτυ-

ξης, τέτοιας, που θα σέβεται τη βιόσφαιρα, τον άνθρωπο, ενώ οι νόμοι που θα τη διέπουν θα συναρθρώνονται με εκείνους της φύσης.

Συμπερασματικά τα πλούσια σε περιεχόμενο άρθρα αυτά αποσκοπούν στο να καταδείξουν μέσα από τη διαφορετικότητά τους, ότι η ανάδυση της σύγχρονης οικολογι-

κής σκέψης και παράλληλα της οικολογίας σαν επιστήμη και σαν κοινωνικό κίνημα δεν προέρχεται από μια τυχαία συνειδητοποίηση της περιβαλλοντολογικής κρίσης, αλλά αποτελεί την αφετηρία για τον μετασχηματισμό της σκέψης και της πρακτικής μας.

E.N.

Emrys Jones
Metropolis: The World's Great Cities
 Oxford, Oxford University
 Press, 1990, σελ. 228

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αύξηση των βιβλίων που αναφέρονται στην πόλη, είτε αυτά αφορούν ιστορικές αναλύσεις, είτε ασχολούνται με τα προβλήματα των σύγχρονων αστικών σχηματισμών. Το συγκεκριμένο βιβλίο μελετάει τις μεγάλες σε όγκο, αλλά και σε πολιτιστική ακτινοβολία πόλεις ιστορικά, στις οποίες και δίνει το χαρακτηρισμό «μητροπόλεις» (που είναι ιδιαίτερα εύστοχος αφού υποδηλώνει την ύπαρξη και πόλεων υπό την επιρροή της μητέρας-πόλης). Η ανάλυση ως επί το πλείστον αφορά μελέτη περιπτώσεων, αφού η μοναδικότητα είναι ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά των αστικών σχηματισμών.

Στο πρώτο κεφάλαιο μέσα από σχεδόν λογοτεχνικά γλαφυρές εικόνες επιχειρείται να ανιχνευθούν τα χαρακτηριστικά των «μεγάλων» πόλεων (που φυσικά οριοθετούνται περισσότερο από την επιρροή που αυτές ασκούν, παρά από το μέγεθός τους), ώστε να οριστεί το θέμα. Η αναζήτηση αυτή θέβαια εμπεριέχει δυσκολίες γιατί απ' τη στιγμή που θ' απορρι-

φθούν τα κριτήρια του μεγέθους, τίθεται το πρόβλημα του ποιά θα χρησιμοποιηθούν (την μεγάλη πόλη κανείς την ξέρει, την αισθάνεται, αλλά είναι δύσκολο να εξηγήσει το γιατί).

Στο βασικό σώμα του βιβλίου η έρευνα εστιάζεται στη σύγχρονη εξέλιξη των πόλεων, με σκοπό να καταλήξει σε κάποια υπερεθνικά χαρακτηριστικά τους. Το δεύτερο κεφάλαιο, όπου παραθέτονται πολλά ενδιαφέροντα χωρία αρχαίων συγγραφέων (συμπεριλαμβανομένου και του Ηροδότου), αναφέρεται στις σημαντικές πόλεις των αρχαίων πολιτισμών και εμπεριέχει μία αίσθηση συνέχειας και καθολικότητας, (εξετάζονται οι περιπτώσεις της Ουρ, της Βαβυλώνας, της σχετικά μικρότερης Αθήνας, της Αλεξάνδρειας, της Ρώμης, της Κωνσταντινούπολης). Από τον μη-Δυτικό κόσμο εξετάζεται η Ch' ang-an και φυσικά δεν παραλείπονται οι πόλεις που υπήρξαν κοιτίδες θρησκειών, όπως η Ιερουσαλήμ, η Μέκκα και η Βενάρες.

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζονται οι προ-βιομηχανικές πόλεις και συγκε-

κρίμενα η Ρώμη, το Παρίσι, η Βενετία, η Φλωρεντία, η Γένοβα, η Αντβέρπη, το Άμστερνταμ, το Λονδίνο και η Ουάσινγκτον. Στο τέταρτο κεφάλαιο εντυπωσιάζει η περιγραφή του Σικάγο, του Λονδίνου και της Νέας Υόρκης, ως δείγματα βιομηχανικής πόλης.

Στα επόμενα κεφάλαια (και κυρίως το πέμπτο που αποτελεί και την καρδιά του βιβλίου), αναζητώνται οι λόγοι της μαζικής αστικοποίησης του Δυτικού κόσμου και τελευταία του αναπτυσσόμενου και Τρίτου Κόσμου. Διαπιστώνεται κι ένα βασικό χαρακτηριστικό της σημερινής εποχής, που είναι η επικοινωνία αυτών των μητροπόλεων μεταξύ τους και διερευνάται ο τρόπος με τον οποίο αυτές καταφέρνουν να διατηρούν την «προσωπικότητά» τους. Ξαν κοινό χαρακτηριστικό εμφανίζεται, από τη μία μεριά μία δομική αλλαγή στις οικονομικές δραστηριότητες που αντικατοπτρίζουν αυτές οι κοινωνίες κι από την άλλη μία μεταλλαγή του αστικού περιβάλλοντος που προκλήθηκε από την αύξηση των γραφείων στο κέντρο της πόλης. Προχωρώντας δε ακόμη περισσότερο, η μελέτη διαπιστώνει τη σημασία των γραφείων αυτών που είναι πολυεθνικά συγκροτήματα, τα οποία εκμεταλλεύονται τα φτηνά ερ-

γατικά χέρια του τρίτου κόσμου. Τέλος, με δεδομένες τις σημερινές τάσεις και θεωρίες, γίνεται μία προσπάθεια να φανταστούμε πως θα είναι οι μητροπόλεις του μέλλοντος.

Γενικά θεωρώντας το βιβλίο αυτό, θα μπορούσαμε να πούμε ότι πρόκειται για μία ενδιαφέρουσα εργασία που ξεφεύγει από τη γνωστή ξύλινη γλώσσα με την οποία έχουμε συνηθίσει να συνδέουμε καθετί το επιστημονικό. Με μία εμπειριστατωμένη βιβλιογραφία και με πολύ προσεγμένο και ενδιαφέρον περιεχόμενο, εισάγει ένα νέο τρόπο θεώρησης και καταγραφής των αποτελεσμάτων μίας επιστημονικής έρευνας. Με τα προσόντα αυτά της γλαφυρότητας και της πληθώρας των πειστικά δοσμένων πληροφοριών και των πολλών παραστατικών σχημάτων και εικόνων που συμπληρώνουν το κείμενο, το βιβλίο αυτό μπορεί να διαβαστεί και από ανθρώπους που δεν έχουν ασχοληθεί επιστημονικά με τα θέματα αυτά και ιδιαίτερα από τους Έλληνες που είναι οι απόγονοι ενός από τους πολιτισμούς που αναφέρονται στο βιβλίο. Για όλους αυτούς τους λόγους πιστεύουμε, ότι θα άξιζε και μάλιστα θα επιβαλλόταν να μεταφραστεί στα ελληνικά.

Γ.Γ.

Μαρία Ηλιού,
Βήματα Εμπρός Βήματα Πίσω,
Εκδόσεις Πορεία,
Αθήνα, 1991, σελ. 367

Η σεμνή, αθόρυβη, αλλά καταλυτική παρουσία της Μαρίας Ηλιού γενικά στο χώρο των Επιστημών Αγωγής

και ειδικότερα στην Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης είναι γνωστή, όχι μόνο στους ομοτέχνους της, αλλά και

στο ευρύτερο κοινό. Και ως πανεπιστημιακή και ως ερευνήτρια αλλά και ως αρθρογράφος η Μαρίου Ηλιού συγκαταλέγεται ανάμεσα στους πνευματικούς ανθρώπους του τόπου μας. Με τον ήπιο λόγο της και την αθόρυβη αλλά συνεχή παρουσία της, έχει καταφέρει να αποφύγει τη διάβρωση του συστήματος των σαρ που πάει να κυριαρχήσει (βοηθώντας και των διασυνδέσεων με μεγάλα εκδοτικά συγκροτήματα, την τηλεόραση και τα κομματικά επιτελεία) δυστυχώς ακόμη και στον πανεπιστημιακό χώρο της χώρας μας.

Η παρέμβασή της, ειλικρινής όχι μόνο στις προθέσεις αλλά και στις καταγραφές, επικεντρώνεται στο χώρο της ειδικότητάς της, χωρίς περιττές, ανούσιες και επιφανειακές εκδηλώσεις πολυπραγμοσύνης, που συνήθως χαρακτηρίζουν αρκετές από τις επιστημονικοφανείς παρεμβάσεις μας στον πανεπιστημιακό χώρο.

Το βιβλίο που κρατάω αποτελείται από απόψεις, γνώμες και ιδέες της συγγραφέως οι οποίες δημοσιεύτηκαν κατά καιρούς στον περιοδικό και ημερήσιο τύπο κατά τη δεκαετία του '80. Όλες της οι παρεμβάσεις αποτελούν ανηλεές σφυροκόπημα κατά των συντηρητικών και απαρχαιωμένων πρακτικών, των κατάλοιπων του εμφυλίου πολέμου και των διχαστικών τάσεων σε θέματα εθνικής και εκπαιδευτικής πολιτικής, των ρυθμίσεων και των πρακτικών που παραπέμπουν σε άλλες εποχές, των μανι-

χαϊκών σχημάτων των παλιών ματωβαμένων λαθάρων και των πλαστικών σημαίων που παρακωλύουν κάθε έντιμη προσπάθεια εκσυγχρονισμού της εκπαίδευσης (και όχι μόνο) που επιχειρείται σ' αυτή τη χώρα.

Οι θεματικές ενότητες του βιβλίου έχουν γενικά να κάνουν με την παιδεία, την έρευνα και την κοινωνική παρέμβαση. Πιο συγκεκριμένα το ενδιαφέρον της συγγραφέως στρέφεται γύρω από προβλήματα που αναφέρονται στο χώρο των Επιστημών της Αγωγής, της πανεπιστημιακής έρευνας, της ανισότητας των ευκαιριών, του ρατσισμού των κοινωνικών διακρίσεων κατά των γυναικών, του αναλφαθητισμού, των μεταπτυχιακών σπουδών κ.λπ.

Αυτό που πρέπει να τονιστεί εδώ είναι ότι η σφαιρικότητα της προσέγγισης και η ηπιότητα της έκφρασης, που χαρακτηρίζουν τις αναλύσεις της, δεν αφαιρούν τίποτε από την ακρίβεια του λόγου και την ένταση του επιχειρήματος. Και για τα θέματα που θίγονται στο σύνολό τους και για τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται, το «Βήματα Εμπρός Βήματα Πίσω» αποτελεί καταγραφή και είναι επιβεβαίωση του επιστημονικού ήθους και της ερευνητικής ευαισθησίας της Μαρίας Ηλιού. Γι' αυτό αξίζει κανείς να αφιερώσει ένα μέρος απ' τον πολύτιμο χρόνο του για μια έστω και πρώτη επαφή με τα καιρία θέματα που θίγονται στο βιβλίο αυτό.

Π.Τ.